

# MĀKSLAS VĒSTURES PROGRAMMA IESTĀJPĀRBAUDĪJUMAM MĀKSLAS VĒSTURES UN TEORIJAS APAKŠNOZARĒ

## I. RIETUMU MĀKSLAS VĒSTURE

### 1) Senā Ēģipte (5. g. tūkst. b. – 4. gs. p. Kr.)

Perioda vispārējs raksturojums. Senās Ēģiptes mākslas galvenie posmi, iezīmes un vēsturiskā nozīme. Ēģiptes ģeogrāfiskie un klimatiskie apstākļi. Ēģiptiešu reliģiskie priekšstati un to loma mākslas attīstībā. Ēģiptes arhitektūras vispārējie principi. Izcilākie kapeņu un tempļu kompleksi. To kompozicionālā uzbūve, masas un telpas attiecības, dekora izmantojums. Ēģiptes tēlniecības vispārējās stilistiskās iezīmes. Saistība ar reliģiskajiem ticējumiem. Cilnis un apaļskulptūra.

#### ATTĒLI:

- Piramīdas Gīzā.
- Tempļi Karnakā un Luksorā.
- Narmera palete (stēla).
- Portreti – priesteris Kaapers, Rahoteps un viņa sieva Nofrete, rakstvedis Kaī, Ehnatons, Nofretete.
- Ramzesa II kolosi no tempļa Abu-Simbelā.

### 2) Antīkā māksla

#### Egejas kultūra

Grieķu kultūras pirmsākumi, vēsturiskās liecības un mākslas nozīmīgākie sasniegumi, kultūrvēsturiskā nozīme

#### ATTĒLI:

- Knosas pils
- Kiklādu salu elku figūras

### Grieķija (7.-4. gs. p. Kr.)

Grieķijas mākslas nozīme pasaules mākslas attīstībā. Orderu sistēmas izveidošanās. Doriskais, joniskais, korintiskais orderis. Ideālās harmonijas meklējumi grieķu tēlniecībā. Grieķu keramika un tās apgleznojumu nozīme izpratnē par glezniecības attīstību. Ģeometriskais, melnfigūru, sarkanfigūru stils.

#### ATTĒLI:

- Atēnu Akropoles ansamblis
- Mīrons (“Diskobols”)
- Polikleits (“Dorifors”)
- Feidijs
- Prāksitels (“Hermejs ar mazo Dionīsu”)
- Līsips (“Apoksiomens”)
- Skops (“Menāda”)

### Roma (4. gs. p. Kr.-4. gs.)

Romas dibināšanas vēsture, Romiešu valsts, sabiedrība un vēsture. Mākslas loma un būtiskākās iezīmes. Perioda sociālais, politiskais un vēsturiskais raksturojums. Mākslas nozīme un nozīmīgākie periodi.

**ATTĒLI:**

- Antīkās Romas arhitektūra: tempļi (Panteons), amfiteātri (Kolizejs), bazilikas, termas laukumi (Trajāna forums). Triumfa arkas un kolonas (Tita arka, Trajāna kolona).
- Inženiertehniskās būves - Marcija akvedukts, akvedukts pie Nimas (Francijā) – t. s. Gāras tilts (Pont du Gard), Alkantaras tilts (Spānijā)
- Portreti - Augusts no Prima Portas, Karakallas portrets, Marka Aurēlija jātnieka statuja

### **3) Viduslaiku māksla**

Viduslaiku mākslas periodizācija. Svarīgākie notikumi. Mākslas raksturojums. Nozīmīgākie reģioni. Mākslas vispārējs raksturojums.

#### **Romānika (11.-12. gs.)**

Romānikas stila pamatiezīmes. Sakrālās arhitektūras attīstība. Romānikas dievnama konstrukcija, plāns, arhitektonisko masu kompozīcija. Tēlniecība, reljefi portālos. Monumentālā un lietišķā māksla. Miniatūras svētajos rakstos.

**ATTĒLI:**

- Dievmātes katedrāle Puatjē (Francijā)
- Špeiras katedrāle (Vācijā)
- Muasakas Sv. Pētera baznīca (Francijā)
- Otenas katedrāles timpanons (Francijā)

#### **Gotika (13.-15. gs.)**

Gotikas stila pamatiezīmes arhitektūrā. Gotika Francijā. Abats Sižē (Suger) kā Gotikas stila aizsācējs un Sendenī klostera baznīcas apsīda kā pirmās gotikas arhitektūras risinājuma piemērs. Gotiskās katedrāles konstrukcija, plānojums, telpiskais risinājums, dekoratīvie elementi. Gotiskā mākslu sintēze. Gotika Vācijā, Anglijā. Tēlniecības attīstība. Cilvēka tēla attēlojuma veids.

**ATTĒLI:**

- Parīzes Dievmātes katedrāle, Amjenas katedrāle (Francijā).
- Gotika Eiropā.
- Reimsas katedrāles skulptūras,
- Naumburgas katedrāles (Vācijā) ciļņi un apaļskulptūras
- Šartras katedrāles vitrāžas.

#### **4) Renesanses māksla**

Perioda raksturojums. Renesanses termina raksturojums. Antīkā māksla kā renesanses mākslas pamats.

#### **15. gs. – agrā renesanse Itālijā**

**ATTĒLI:**

- Arhitektūra Filipo Brunelleski (Brunelleschi, 1377.-1446.) un viņa projektētais Florences katedrāles kupols;
- Leona Batistas Alberti (Alberti, 1404.-1402.) celtnes – Palazzo Rucellai Florencē, Sant’Andrea baznīca Mantujā;
- Tēlniecība Donatello (Donatello, 1388.-1466.) kā izcilākais 15. gs. tēlnieks Itālijā (Svētais

- Juris, Gatamelatas jātnieka statuļa, Dāvids);
- Glezniecība Mazačo (Masaccio, 1401.-1428.) “Trīsvienība” Florences Sta. Maria Novella klostera baznīcā;
- Sandro Botičelli (Botticelli, 1444/5.-1510.) “Venēras dzimšana”;
- Pjero Della Frančeska (della Francesca, ap 1415/20-1492) freska “Augšāmcelšanās” (Sansepolcro);
- Andrea Mantenjas (Mantegna, 1431.-1506.) glezna “Mirusāis Kristus”.

## 15. gs. b. - 16. gs. I. trešdaļa – augstā renesanse

### ATTĒLI:

- Leonardo da Vinči (1452.-1519.) “Mona Liza” (Džokonda), freska “Svētais vakarēdiens” Milānas Santa Maria delle Grazie klostera ēdamtelpā;
- Rafaēla Santi (1483.-1520.); freskas Vatikāna pilī t. s. stancu (stanza) gleznojumi – “Atēnu skola” un “Elidora izdzīšana”, stājglezniecības darbi “Siksta Madonna”, “Pāvests Leo X ar kardināliem”;
- Mikelandželo Buonaroti (1475.-1564.); Dāvids, Siksta kapellas griestu gleznojumi, Jūlija II kapa piemineklis (Mozus S. Pietro in Vincoli baznīcā Romā);
- Ticians (Tiziano, 1490.-1476.) un renesanses glezniecība Venēcijā. Tician “Urbīno Venēra”, “Asunta” un “Pezāro ģimenes madonna” Santa Maria Gloriosa dei Frari baznīcā, portreti – Ipolito Riminaldi, Pāvests Pāvils III ar mazdēliem;
- Nīderlande – Jans van Eiks (1390.-1441.), Arnolfini ģimenes portrets;
- Pīters Breigels Vecākais (1525/30.-1569.), “Aklie”. Vācija – Albrehts Dīrers (1471.-1528.) “Četri Apokalipses jātnieki”, “Ādams un Ieva”, “Četri apustuļi”.

## 5) 17. gadsimta māksla

### Baroks.

Baroka stila vispārējās pazīmes. Baroks Itālijas arhitektūrā.

### ATTĒLI:

- Džovanni Lorenco Bernīni (1598.-1680.) Sv. Pētera katedrāles ansamblis Romā;
- Frančesko Borromīni (1599.-1667.) Sv. Kārļa (San Carlo alle Quattro Fontane) baznīca Romā;
- Vēlā baroka arhitektūra Vācijā Baltazars Neimans (Neumann, 1687.-1753.) un Virčburgas Rezidence;
- Baroks glezniecībā: Itālija. Mikelandželo Merisi da Karavadžo (1573.-1610.) – “Mateja aicināšana”, “Marijas nāve”;
- Flandrija: Pīters Pauls Rubens (1577.-1640.) – “Krusta pacelšana”, “Leikipa meitu nolaupīšana”, “Helene Furmente ar bērniem”

### Spānija

### ATTĒLI:

- Spānija: Djego de Silva Velaskess (Velázquez, 1599.-1660.) – Pāvesta Inokenta X portrets, “Meninas”, “Venēra ar spoguļi”, “Bredas nodošana”

### Reālisms

### Holande

### ATTĒLI:

- Rembrants Harmens van Reins (1606.-1669.) – “Doktora Tulpa anatomija”, “Pašportrets ar Saskiju”, “Nakts sardze”, „Pazudušais dēls”.

## **Klasicisma veidošanās 17. gs. Francijas arhitektūrā**

### ATTĒLI:

- K. Perro (Perrault, 1613.-1688.) celtā Luvras austrumu fasāde. Versaļas ansamblis – L. Levo (Le Vau, 1612.-1670.), Ž. Arduēns-Mansārs (Hardouin-Mansart, 1646.-1708.), A. Lenotrs (Le Notre, 1613.-1700.);
- Klasicisms 17. gs. glezniecībā. Nikolā Pusēns (1594.-1665.) – “Trankreds un Ermīnija”, “Arkādijas gani”.

## **6) 18. gadsimta māksla**

### **Rokoko franču tēlotājā mākslā un arhitektūrā**

#### ATTĒLI:

- Žans Antuāns Vato (Watteau, 1684.-1771.) – “Ceļojums uz Kitēras salu”;
- Fransuā Bušē (Boucher, 1703.-1770.) – „Marķīzes Pompadūras portrets”, „Venēras tualete”;
- Onorē Fragonārs (Fragonard, 1732.-1806.) – „Šūpoles”, „Meitene lasa”;
- Parīzes hoteli, rokoko interjeri.

## **Klasicisms glezniecībā 18. gs. beigās un 19. gs. sākumā**

### ATTĒLI:

- Žaks Luī Davids (1748.-1825.) – “Horāciju zvērests”, “Marata nāve”, “Rekamjē kundzes portrets”.

## **Klasicisms arhitektūrā 18. gs. beigās un 19. gs. 1. pusē.**

### ATTĒLI:

- Ž.A. Gabriela (1698.-1782.) mazais Trianons, Konkordijas laukums Parīzē;
- F. Vinjona (Vignon, 1763.-1828.) Sv. Madlēnas baznīca.

## **7) 19. gadsimta māksla**

### **Romantisms franču glezniecībā**

#### ATTĒLI:

- Teodors Žeriko (Géricault, 1791.-1824.) – “Medūzas plosts”;
- Ežēns Delakruā (Delacroix, 1798.-1863.) – “Hiosas slaktiņš”, “Brīvība uz barikādēm”.

## **Romantisms Vācijā**

### ATTĒLI:

- Kaspars Dāvids Fridrihs (Friedrich, 1774.-1840.) – „Kalnu dūmakas vērotājs”, „Eihvaldes abatija”;
- Filips Oto Runge (1777.-1810.) – „Vecāku portrets”, „Rīts”;

## **Romantisms Anglijā**

### ATTĒLI:

- Viljams Tērnors (Turner, 1775.-1851.) – „Kuģa „Temeraire” pēdējais reiss”, „Lietus, tvaiks un ātrums”;
- Džons Konstebls (Constable, 1776.-1837.) – „Stounhendža”, „Siena rati”.

## **Romantisma laikmeta māksla Spānijā.**

### ATTĒLI:

- Fransisko Goija (1746.-1828.) – “Saulesargs”, “Flagelantu procesija”, “Kārļa IV ģimenes portrets”, “Kailā Maha”.

## **Historisms arhitektūrā**

Historisma sasaite ar romantismu.

## **Reālisms franču glezniecībā**

### ATTĒLI:

- Gistavs Kurbē (Courbet, 1819.-1877.) – “Akmeņu skaldītāji”, “Apbedīšana Ornānā”;
- Žans Fransuā Milē (Millet, 1817.-1875.) – “Sējējs”, “Vārpu lasītājas”;
- Onorē Domjē (Daumier, 1808.-1879.) – “Trešās klases vagoni”.

## **8) 19. gadsimta beigu un 20. gadsimta sākuma māksla**

### **Impresionisms.**

Impresionisma vispārējie principi, dzīves skatījums, gleznieciskā izteiksme. Kompozīcija, tās fragmentārisms.

### **Franču impresionistu glezniecība.**

#### ATTĒLI:

- Eduārs Manē (Manet, 1840.-1926.) – “Folī-Beržē bārā”, „Brokastis zaļumos”, „Olimpija”.
- Franču impresionisti – ainavisti: Klods Monē (Monet, 1840.-1926.) – „Impresija. Saullēkts”, „Ruānas katedrāles Rietumu portāls”, „Ūdensrozes”. Kamils Pizaro (Pissarro, 1830.-1903.) – „Monmartras bulvāris”, „Sniegota iela Luvešjēnā”, Alfreds Sislejs (Sisley, 1839.-1899.) – „Plūdi Marlī ostā”
- Franču impresionisti – figurālisti: Ogists Renuārs (Renoir, 1841.-1919.) – „Dejas kafejnīcā Le Moulin de la Galette”, „Lietussargi”, Edgars Degā (Degas, 1834.-1917.) – „Jāšanas sacīkstes”, „Zvaigzne, jeb baletdejojotāja uz skatuves”, „Jaunā dejojotāja”.
- Impresionisma tēlniecība. Ogista Rodēna (Rodin, 1840.-1917.) daiļrade – “Domātājs”, “Kalē pilsoņi”, pieminēklis Balzakam.

### **Postimpresionisms un tā ievērojamākie pārstāvji franču glezniecībā**

#### ATTĒLI:

- Pols Sezāns (Cezanne, 1839.-1906.) – ainavas, klusās dabas, portreti.
- Vinsents van Gogs (van Gogh, 1853.-1890.) – portreti, klusās dabas, ainavas.
- Pols Gogēns (Gauguin, 1848.-1903.) un viņa Taiti salā gleznotie darbi.

### **Jūgendstils**

Jūgendstila izpausmes arhitektūrā, lietišķajās mākslās. Racionālisms un vēlme rotāt. Mākslu sintēzes meklējumi. Jūgendstila atšķirīgie nosaukumi dažādās zemēs un formveides principu dažādība.

## 9) 20. gadsimta māksla – Modernisma un Postmodernisma jēdzieni. Avangards mākslā.

### Fovisms

Fovisms kā “klasiskā modernisma” agrākais virziens. Krāsu kontrasti, motīvu vienkāršība, tiekšanās pēc izteiksmes tiešuma un iedarbīguma.

- Andrī Matiss (Matisse, 1869.-1954.) - “Deja”, “Mūzika”.

### Ekspressionisms

Formu ģeometrizēta vienkāršība, krāstoņu apzināta nesaskaņotība.

- “Tilta” (Die Brücke) grupa
- E. Kirhners (Kirchner, 1880.-1938.),
- E. Nolde (1867.-1956.). “Zilais jātnieks” (Der Blaue Reiter)
- V. Kandinskis (Кандинский, 1866.-1944.).

### Kubisms

Kubisms kā pretmets vēlajam impresionismam un jūgendstilam. Formu ģeometrizācija.

- Ž. Braks (Braque, 1882.-1963.)
- P. Pikaso (Picasso, 1881.-1973.) daiļrades kubisma periods

### Abstrakcionisms

Abstraktu elementu - krāsu laukumu, līniju, apjomu nozīme mākslas darbā.

- Vasilijs Kandinskis (Wassily Kandinsky, 1866 – 1944)
- **Abstraktais ekspresionisms** - Džeksons Poloks (Paul Jackson Pollock, 1912 – 1956) - “Nr. 5” 1948
- Ģeometriskais abstrakcionisms – Pīts Mondriāns (Pieter Mondriaan, 1872 – 1944)

### Futūrisms

Futūrisma idejas nākotnes mākslai, utopijas un tehnikas tēmas nozīme.

- Karlo Karra (Carlo Carra, 1881-1966)
- Džakomo Balla (Giacomo Balla, 1871-1958) – “Saitē piesieta suņa dinamisms” 1912

## **Naivā mākslas (Naivisms, Primitīvisms)**

Mākslinieciskā procesa nozīme, attīstība un ietekme. Virziena atšķirības. Dabiskuma un tiešuma meklējumi mākslā.

- Marks Šagāls (Marc Chagall, 1887-1985)
- Anrī Ruso (Henri Rousseau, 1844 – 1910)
- Amadeo Modiljani (Amadeo Modigliano, 1844 – 1920)

## **Dadaisms**

Dadaisma virziena meklējumi, izteiksmes formas.

- Georgs Gross (George Grosz, 1893 – 1959)
- Marsels Dišāns (Marcel Duchamp, 1887 – 1968)
- Makss Ernsts (Max Ernst, 1891 – 1976)

## **Sirreālisms**

Sirreālisms kā zemapziņas un "pārreālās" pasaules mākslas. Abstraktais sirreālisms. Figurālais sirreālisms.

- Maks Ernsts (Max Ernst, 1891 – 1976)
- Žuans Miro (Joan Miro, 1893 – 1983)
- Salvadors Dalī (Salvador Dalī, 1904 – 1989)
- Renē Magrits (Rene Magritte, 1898 – 1967) “Šī nav pīpe” 1929

## **Konstruktīvisms**

Virziens arhitektūras filozofijā un tēlotājā mākslā, tā rašanās idejas un koncepti.

- Gustavs Klucis (1895 – 1938)

## **Fluxus**

*Fluxus* kustība un idejas, mākslinieciskās izteiksmes formas.

- Jozefs Boijs (Joseph Beuys, 1921 – 1986)

## **Jaunā lietišķība**

Atgriešanās pie reālisma.

- Georgs Gross (George Grosz, 1893 – 1959)
- Otto Diks (Otto Dix, 1891 – 1969) – “Žurnālistes Silvijas Hardenas portrets” 1926

## **Zemes māksla (Lendārts)**

Virziena pamatideja. Māksla kā protesta forma.

- Roberts Smitsons (Robert Smithson, 1938-1973)

## **Opārts**

Optiskas ilūzijas un iespaids nozīme. Mākslas darba neatkārtojamības jautājumi.

- Bridžeta Railija (Bridget Riley, 1931)

## **Popārts**

Popārts kā reakcija pret abstrakcionismu. Parastā, ikdienišķā un vulgārizācijas aktualizēšana.

- Ričards Hamiltons (Richard Hamilton, 1922-2011)
- Roberts Raušenbergss (Robert Rauschenberg, 1925 - 2008)
- Rojs Lihtenšteins (Roy Lichtenstein, 1923 – 1997)
- Endijs Vorholss (Andy Warhol, 1928-1987)

## **Hepenings**

Māksla kā rīcība, publiski izspēlējama darbība, scenārija nozīme. Skatītāja iesaiste.

- Allans Kaprows (Allan Kaprow, 1927 – 2006)
- Džons Keidžs (John Cage, 1912 – 1992)

## **Kinētiskā māksla**

Kinētiskā māksla kā kustības izpētes un kustības māksla.

## **Superreālisms (Hiperreālisms, Fotoreālisms)**



Sevišķi augstas precizitātes reālisma glezniecība un tēlniecība.

### **Minimalisms**

Formu skaidrības, ģeometrisku figūru un vienkāršības mākslas valoda.

- Dens Flavins (Dan Flavin, 1933 – 1996)
- Donalds Džads (Donald Judd, 1928 – 1994)
- Ričards Serra (Richard Serra, 1938)

### **Konceptuālā māksla.**

Ideju nozīme konceptuālajā mākslā. Jebkurš priekšmets, process, notikums kā mākslas darba objekts.

- Džozefs Košuts (Joseph Kosuth, 1945)
- Sols Levits (Sol LeWitt, 1928)

### **Literatūra**

- Kačalova T., Pētersons R. Mākslas vēstures pamati / 3., pārstrādātais, papildinātais izdevums. – Rīga, Zvaigzne ABC, 2005.
- Gombrihs E. H. Mākslas vēsture. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
- Lanerī-Dažāna N. Glezniecības enciklopēdija. – Rīga: Jumava, 2004.
- Frida R. Karasā P., Markadē I. Mākslas enciklopēdija: Glezniecības virzieni. – Rīga, Jumava, 2002.
- Sērijā “Mazā mākslas enciklopēdija”: Grosmane E. Gotika. – R., 1995.
- Kačalova T. Renesanse. – R., 1995.
- Kļaviņš E. Jūgendstils. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Symbolisms. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Postimpresionisms. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Impresionisms. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Kubisms. – R., 1994.
- Kļaviņš E. Fovisms. – R., 1994.
- Rubenis A. No renesanses pavasara uz humānisma rudenī. – R., 2008.
- Laurie Schneider Adams. A History Of Western Art. Fifth edition. – John Jay College and the Graduate Center. City University of New York., 2011.
- Hartt F. A History of painting, sculpture, architecture. – N. Y.: Harry N. Ambrams, Inc., 1989. Janson H.W. History of Art. Third edition. – N. Y.: Harry N. Ambrams, Inc., 1986.

